

Matija BERLJAK, **Zakonik crkvenog prava (1917.). Dr. Josip Pazman (1863. – 1925.)**, Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije »Tkalčić«, Zagreb – Rim, 2014., 720 str.

Prigodom sto pedesete godišnjice rođenja i devedesete godišnjice smrti msgr. dr. Josipa Pazmana objavljena je knjiga prof. dr. sc. Matije Berljaka *Zakonik crkvenog prava (1917.). Dr. Josip Pazman (1863. – 1925.)*. To djelo ima svoju crkveno-pravnu vrijednost i namjenu, ali u isto vrijeme ima i svoju povijesno-pravnu značajku jer u cijelosti donosi potpuni prijevod *Zakonika crkvenog prava* iz 1917. godine, odnosno *Codex iuris canonici*, zatim prilog o životu i djelu prevoditelja dr. Josipa Pazmana i kao vrijedan izvor niza priloga koji će svakako pomoći boljem poznavanju Pazmanova rada na prijevodu, njegova života te vremena u kojemu je djelovao.

Knjiga je podijeljena na tri dijela, a započinje »Popratnom riječi« dekana Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. sc. Tončija Matulića (V-VII) i »Uvodnom riječi« (IX-XVI) priređivača i autora prof. dr. sc. Matije Berljaka. U prvome dijelu (3-559) objavljen je Pazmanov cjelovit hrvatski prijevod prvog Zakonika Katoličke crkve, koji se dosad nalazio u rukopisu u arhivu Papinskoga hrvatskog zavoda svetog Jeronima u Rimu. Autor u uvodnome dijelu donosi zanimljive podatke o nastanku prijevoda i njegovoj povijesti sve do objavljivanja 2014. godine. Kodeks iz 1917. godine predstavlja ne samo nastojanje da se kodificiraju i povežu stari i novi zakoni nego je donekle i svojevrsna teološka suma. Slobodno se može reći kako je taj Zakonik svojevrsni plod Tridentskoga sabora, iako je od samog sabora prošlo oko tri stotine godina. Tako da je taj kodeks zapravo djelomična sinteza teološkog i kanonskog nastojanja naučavanja katoličke obnove, ali je u isto vrijeme i svojevrsna suma prijašnjeg stoljetnog teološkog i povijesnog hoda Crkve. Kao prvi službeni zakonik Katoličke crkve *Codex iuris canonici* iz 1917. godine posve se razlikovao od dotadašnjih kanonskih zbirki jer je prvi koji donosi opću kanonsku disciplinu, čime sistematično uklapa stoljetnu pravnu tradiciju Katoličke crkve s modernim zakonodavstvom onoga vremena. Zbog toga ga se može promatrati i kao moderan građanski zakonik koji sistematično i precizno, s kratkim i jasnim odredbama kodificira i povezuje pravnu i teološku tradiciju Crkve s modernim pravnim zahtjevima. On je u isto vrijeme i vrijedan pravni, teološki ali i povijesni izvor te mu kao takvome treba i pristupati. Kodeks je ostao na snazi u cijeloj latinskoj zapadnoj Crkvi sve do 1983. godine, kada je proglašen novi *Zakonik kanonskog prava*. Povjesničarima, osobito crkvenim, ovaj prijevod omogućuje sustavan uvid u dugu pravnu tradiciju Katoličke crkve, u razvoj i sistematizaciju njezine teološke misli, ali i dobar sumarni prikaz povijesnog hoda latinske Crkve.

Za povijesnu znanost na isti način važan je i drugi dio ove knjige »Msgr. dr. Josip Pazman (1863. – 1925.). Prilog životopisu i djelu« (562-633). Taj opsežni prilog, u kojem je sveobuhvatno opisan život i rad Josipa Pazmana, autorski je rad i plod osobnih istraživanja autora i priređivača ove knjige Matije Berljaka. Prilog započinje osnovnim podacima o Pazmanu kao što su opći podatci iz osobnog života, zatim odgoj i školovanje. Nakon toga slijedi poglavlje o njegovoj nastavnoj i znanstvenoj djelatnosti na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Kraljevskoga sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu. Potom autor piše o Pazmanovim ostalim djelatnostima između kojih se ističe to da je bio prvi rektor moder-

noga Zavoda svetoga Jeronima u Rimu. Progovara o njegovim prijevodima, knjigama i časopisima koje je uređivao i za koje je pisao s osobitim osvrtom na *Bogoslovsku smotru*, *Katolički list* i *Glasnik sv. Josipa*. Pazman je, između ostalog, vršio i službu rektora Sveučilišta u Zagrebu za akademsku godinu 1912./1913. te je njegovom zaslugom osnovana menza za siromašne studente Sveučilišta. Berljak u nastavku teksta navodi i brojne druge djelatnosti u koje je Pazman bio uključen kao što su društvo *Hrvatski katolički kasino*, *Hrvatsko katoličko tiskovno društvo za dionice*, *Apostolat sv. Ćirila i Metoda*, *Društvo sv. Cecilije* i *Marijina kongregacija*. Posebno je obrađena i Pazmanova politička aktivnost u Stranci prava i u Hrvatskome saboru. U tome dijelu autor je naglasak stavio na Pazmanovo djelovanje nakon 1918. godine, kada je završio u zatvoru jer je prosvjedovao protiv sastava Narodnog vijeća, osporavajući mu da donosi zaključke obvezatne za hrvatski narod. Tu je vrlo zanimljiv odnos Josipa Pazmana i Stjepana Radića koji su, iako različitih političkih opcija, održavali dobre odnose na političkoj razini. Kraljevskim ukazom od 3. rujna 1919. godine Pazman je umirovljen na mjestu redovitog profesora Sveučilišta u Zagrebu. Između ostalog autor, ukratko, piše o njegovu radu na sastavljanju nacрта Prve sinode Zagrebačke nadbiskupije. Zatim, također ukratko, i o njegovim drugim službama i djelatnostima, a prilog završava Pazmanovim imenovanjem za upravitelja Župe sv. Petra u Zagrebu, gdje će 1925. godine dočekati smrt.

U sklopu trećega dijela pod naslovom »Prilozi« (637-703) objavljeni su izvori koji pobliže osvjetljavaju osobu i djelatnost Josipa Pazmana. Tu su objavljeni potrebni ispravci i opći sud o njegovu prijevodu Zakonika iz 1917. godine. Slijedi Prisega Josipa Pazmana iz 1884. godine prilikom primanja u Njemačko-ugarski zavod u Rimu. Nakon toga vrijedan povijesni izvor naslovljen *Prosvjed Stranke prava*, koji su 1919. godine potpisali zastupnici Vladimir Prebeg i Josip Pazman u ime stranke i poslali na Međunarodnu mirovnu konferenciju u Parizu, prosvjedujući protiv načina stvaranja nove države Kraljevstva SHS i sastava Ustavotvorne skupštine. Četvrti prilog jesu Pazmanova pisma iz zatvora koja je tijekom 1919. godine naslovio na različite institucije i osobe. Kao peti prilog objavljeno je pismo dekana Bogoslovnog fakulteta Huga Mihalovića Episkopatu Kraljevstva SHS i odgovor Biskupske konferencije. Posljednji, odnosno šesti prilog, jest Josip Pazman u korespondenciji Stjepana Radića. Toj posljednji izvor važan je za nacionalnu povijest u vremenu nastanka nove države Kraljevstva SHS. Sva su pisma iz 1919. godine, vremena Pazmanova utamničenja.

Ovo opsežno djelo plod je ustrajnog rada Josipa Pazmana, kao i priređivača i autora priloga o životu i djelu spomenutoga – Matije Berljaka. Svakako da ono u prvom redu ima veliku važnost za crkvenu pravnu povijest, ali je zbog svojih značajka sam Zakonik vrijedan i nezaobilazan izvor za proučavanje stoljetnog povijesnog hoda zapadne, latinske Crkve. I to ne samo u njezinu pravnom pogledu nego također i u teološkom i opće povijesnome. Tomu pridodana opsežna biografija Josipa Pazmana izvrstan je temelj za daljnje proučavanje te iznimne osobe koja je obilježila život Crkve u Hrvata i hrvatsku nacionalnu povijest krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Prema tomu, uz pravnu znanost, osobito crkveno pravo, izlaženjem ovoga djela obogaćena je i crkvena historiografija za važan izvor koji je nužan za razumijevanje povijesti Katoličke crkve, kako u drugom tisućljeću njezina postojanja tako i u suvremenosti.